

METAFİZİK VE EPİSTEMOLOJİK SOLİPSİZM ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR İNCELEME

Özet

Bu makalede solipsizmin argümanlarının metafizik ve epistemolojik düzlemlerde geçerli olup olmadığı değerlendirilecektir. Bu çerçevede çalışmada ilk olarak solipsizmin şüphecilikle ilişkisi bağlamında tarihsel arka planı verilecek, Rene Descartes ve George Berkeley'in solipsizmin teorik açıdan derinleşmesini mümkün kılan savlarına da yer verilecektir. Ardından George Edward Moore ve Hilary Putnam'ın solipsizme karşı kullanılacak argümanları ele alınacak ve son olarak solipsizm eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Makalenin temel argümanı solipsizmin ne metafizik ne de epistemolojik açıdan gerekçelendirilebileceğidir.

Anahtar Kelimeler: Solipsizm, Zihin, Bilgi Felsefesi, Realizm, Ben.

A CRITICAL INQUIRY ON METAPHYSICAL AND EPISTEMOLOGICAL SOLIPSISM

Abstract

In this article, the arguments of solipsism will be assessed in terms of metaphysical and epistemological ground. Within this frame, firstly the historical background of solipsism and its relation with skepticism will be provided, Rene Descartes and George Berkeley's argument which makes possible to deepen the theoretical perspective of solipsism will be given as well. After, George Edward Moore ve Hilary Putnam's ideas that can be used against solipsism will be discussed and finally solipsism will be subject to critical evaluation. The main argument of this article, solipsism cannot be justified neither metaphysical point of view nor epistemological point of view.

Keywords: Solipsism, Mind, Epistemology, Realism, Self.

GİRİŞ

Felsefe tarihi boyunca özellikle 17. yüzyıldan itibaren bilginin kaynağı, sınırı ve imkânı tartışmalı bir konu olmuş ve epistemoloji diğer felsefi disiplinlere nazaran daha yakından ilgilenilen bir disiplin hâline gelmiştir. Bilgi bağlamında yapılan bu tartışmalar, daha çok kendi varlığımız ve dış dünyanın var olup olmadığı açısından irdelenmiştir. Bu tartışmaları merkezine alan felsefe akımlarından biri de solipsizmdir.

Solipsizm kelimesi köken olarak Latince “solus” ve “ipse” kelimelerinin birleşiminden türemiştir (Online Etymology Dictionaries 2014). “Solus” tek veya yalnız, “ipse” ise ben veya kendi anlamına gelmektedir. Türkçeye ise “tekbencilik” olarak uyarlanmıştır. “Oxford Dictionaries” in ilgili maddesine göre solipsizm, insanın kendi zihni ve varlığından başka bir şeyi bilemeyeceği anlamına gelmektedir (Oxford Dictionaries 2014). Genel olarak ise kişinin kendi zihni ve bedeni haricinde hiçbir şeyin var olamayacağı, yalnızca var olanın, kişinin kendi beni ve zihni olduğunu ifade eden bir felsefe disiplinidir. Bu anlayışa göre bizim zihnimize yer almayan hiçbir şey var olamaz. Buradaki var olma kavramı, benim varlığım anlamına gelmektedir. Varoluş veya varlık, deneyimlediğim her şeydir. Bunlar diğer fiziksel objeler, diğer insanlar ve olaylar olabilirler. Bu görüşe göre, etrafımda var olan her şey, ancak benim bilincimin bir ürünü olarak var olmaktadır. Solipsistlere göre kendi zihnim dışında başka düşüncelerin, deneyimlerin ve duyguların olabileceği inancı anlamsızdır. Kısaca, Thornton şu şekilde belirtir: “Solipsist olan bir kişinin ‘acı’ kavramı ile asıl anlatmak istediği aslında, kendi acısıdır” (bkz. Thornton 2004).

Bu çalışmada solipsizmin argümanlarının epistemolojik ve metafizik açıdan gerekçelendirilemeyeceği aşağıda belirtilen ilgili filozoflar aracılığıyla incelenecektir. Bu çerçevede ilk olarak solipsizmin tarihsel süreç içerisinde nasıl ortaya çıktığını ve buna paralel olarak solipsizmin çeşitlerini göstermeye çalışacağım. Konu hakkında belirleyici görüşlere sahip olmaları açısından Descartes ve Berkeley’in görüşlerini ortaya koyarak solipsizmin temel iddialarının nasıl biçimlendiğini ele alacağım. İlerleyen bölümlerde bu düşünürlerin görüşlerine karşı realizmin, G. E. Moore’un ve Hilary Putnam’ın temel argümanlarını ortaya koyacağım ve son olarak solipsizme ilişkin kendi değerlendirmemi sunarak yazımı sonlandıracağım.

Solipsizm genel olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar, metafizik, epistemolojik ve yöntem bilimsel solipsizmdir. Metafizik solipsizm, öznel idealizmin radikal bir formu, uzantısıdır. Bu anlayışa göre, var olan tek gerçeklik kendi bilincimizdir ve etrafımızda olan her şey de bu bilincimizin bir ürünü ve doğal olarak onun bir yansımasıdır. Dışsal

dünya ve diğer benlerin zihnimden bağımsız bir varoluşundan söz edilemez. Epistemolojik solipsizme göre ise aracısız bir şekilde elde edebildiğimiz zihin içerikleri yalnızca bilginin konusu olabilmektedir. Bu bağlamda zihin içeriklerimizin dışında bir bilgi kaynağının olması mümkün değildir. Son olarak yöntem bilimsel solipsizm, bireysel ben ve onun durumunun felsefi inşa süreci için tek mümkün ve doğru başlangıç noktası olduğunu belirten epistemolojik bakışı besleyen yönetime işaret eder. Yöntem bilimsel solipsizm, dış dünyanın gerekçelendirilmesinin basit bir şekilde tartışılmaz olan kendi zihnimiz üzerine kurulması gerektiğini vurgular. Bu tip solipsizm inanç sistemi olarak değil, daha çok şüpheciliğe yardım etme amaçlı düşünce deneyleri olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada genel olarak bu üç solipsizm türüne ilişkin belirli filozofların görüşleri ile solipsizmle bağlantılı tezler ve antitezler ortaya konulacaktır.

Solipsizmin kökleri Yunan sofist Gorgias'a kadar dayandırılmaktadır. Gorgias hiç bir şeyin var olamayacağını var olsa bile onun hakkında bilgi edinilemeyeceğini belirtir (Craig 1998: 329). Var olan hakkında bilgi elde etsek bile bu bilgiyi başkalarına iletemeyiz. Kısaca belirtmek gerekirse; hiçbir şey yoktur, olsa da bilemeyiz, bilsek de aktaramayız. Gorgias'ın da aralarında bulunduğu sofistlerin ifade ettiği gibi bilginin nesnelliği mümkün değildir ve en ünlü sofistlerden biri olan Protagoras'ın da dediğine göre "insan her şeyin ölçüsüdür". Bu nedenle sofistler daha çok bireyselliğe ve göreceliliğe önem verirler. Sofistler ve özellikle Gorgias'ın ortaya koymuş olduğu fikirler, solipsizmin kökeninde bu düşüncelerin yattığı iddiasının dillendirilmesine yol açmıştır. Bundan dolayı, solipsizmin tarihsel kökenini Gorgias'a kadar dayandırmak yanlış bir yaklaşım olmayacaktır.

Descartes'ın Yöntemsel Şüpheciliği

Solipsizmin ortaya koymuş olduğu argümanlar Descartes ve Berkeley'in düşünceleri ile gelişmiş ve kendi kimliğini kazanmıştır. Bundan dolayı onların solipsizme dolaylı veya dolaysız katkılarından bahsetmek konunun anlaşılmasında daha faydalı olacaktır.

Descartes'ın kendi felsefi sistemini kurarken kullanmış olduğu şüpheci yöntemi solipsizmin argümanlarının oluşmasında etkin bir rol oynamıştır. Düşünürün yöntemsel kuşkuculuğu, içinde bulunduğu zaman içerisinde çok fazla ses getirmiştir. Solipsistler Descartes'ın fikirlerini değerlendirerek kendi argümanlarını şekillendirmişlerdir. Descartes her şeye şüpheyle bakan yöntemini bilgi teorisini kurabilmek için araç olarak kullanmıştır. Descartes sahip olduğumuz bütün bilgilerin veya bildiğimizi sandığımız her şeyin duyularımız ya da gelenek yoluyla elde edildiği fikrine saldırır. Düşünür duyulardan elde edilen bilginin aldatıcı olduğunu fark etmiştir. Bu sebepten dolayı her şeyden şüphe

etmeye başlar, gelenekçi bilim karşısında radikal şüpheli bir tavır sergiler. Onun bu şüphesi radikal olmasına rağmen geçicidir, daha önce de bahsettiğimiz gibi onun asıl amacı değişmez/kesin bilgiye ulaşmaktır. Ondan önce şüphe eden filozofların aksine Descartes şüpheciliği kesin hakikati bulur bulmaz terk etmiştir. Anlamak için inanan skolastiklerin aksine, anlamak için şüphe ediyorum demiştir (Weber 1998: 215). Ona göre, bilgimizin nihai temeli kuşku duyamayacağımız, sarsılmaz bir şey olmalıdır. Descartes, fiziksel dünyanın, bilginin dayanak noktası olabilecek değişmez temeli oluşturmakta yetersiz olduğunu düşünür (Descartes 1998: 5). Fiziksel dünyaya bakarak şüphe etmediği tek şeyin şüphe ettiği sonucuna varan Descartes'in bu önermeleri kişinin zihninde var olan bilgisinin temelini oluşturabilecek önermelerdir. "Kesin olan bir şey var. Bir şeyin doğruluğundan şüphe etmektir. Şüphe etmek düşünmektir. Düşünmekse var olmaktır. Öyleyse var olduğum şüphesizdir. Düşünüyorum, o halde varım. İlk bilgilerim bu sağlam bilgidir. Şimdi bütün öteki bilgileri bu bilgiden çıkarabilirim" (Descartes 1998: 18). Descartes'in burada kullanmış olduğu "ben düşünüyorum", "ben varım" ifadelerinde yer alan "ben"ler zihne tekabül etmektedir ve dolayısıyla ilgili önermeler özünde onun zihnini yansıtmaktadır. O hâlde, Descartes'in "düşünüyorum, o halde varım" sözü, şüphe duyulabilecek bir şey değildir, çünkü onun şüpheli argümanlar ortaya koyabilmesi için öncelikle "var" olması gerekmektedir (Descartes 1998: 19).

Anlaşılabileceği üzere Descartes'in yöntemsel şüphesindeki "ben" kavramı filozoflar tarafından solipsizm olarak algılanmıştır. Filozofların böyle anlamasının sebebi Descartes'in sadece kendi zihin içeriğinden ve varlığından emin olmasıdır ki bu da solipsizmin temel varsayımlarından biridir. Ancak Descartes yöntemsel şüphesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan solipsizm görüşünden Tanrı'nın varlığından bahsederek kurtulmaya çabalamıştır. Ona göre, Tanrı'nın var olması gerekmektedir ve Tanrı mükemmeldir, bu yüzden aldatıcı olamaz. Eğer Tanrı bana yetersiz, yanıltıcı zihin yetileri veriyse, o zaman kendisi aldatıcıdır; ancak bu mümkün değildir. Descartes Tanrının var olduğu düşüncesine, onun mükemmel bir varlık olması fikrinden yola çıkarak ulaşır. Ona göre, var olmak mükemmelliğin temel bir öznesidir. Tanrı'nın var olduğu fikrini biz kendimiz elde etmemişizdir, ona göre bu fikir bizzat Tanrı'nın kendisi tarafından bizim zihnimize yerleştirilmiştir. Bu sebepten dolayı da Tanrı'nın var olması gerekir.

Descartes'in bu düşüncelerinden ulaşabileceğimiz iki sonuç vardır. Bunlardan ilki ben varım diğeri ise Tanrı'nın var olduğu sonucudur. Tanrı vardır sonucu ile "düşünüyorum o halde varım" cümlesi daha da anlaşılır olmaktadır. Bu sayede şüphenin kendi düşüncem ile dış dünya arasında ortaya koymuş olduğu kopukluğu ortadan kaldırır. Bu da bizi üçüncü sonuca götürür. Üçüncü sonuç cisimler âlemi yani dış dünyanın var olduğudur.

Descartes’e göre düşüncelerimin doğruluğunu bize garanti eden Tanrı’dır. Tanrı’nın varlığı fikri ile dış dünyanın ve duyuların aldaticılığından kurtulur ve şüpheci yönelimi ortadan kaldıracaktır. Bu noktadan sonra düşünür için şüphe imkânsızdır ve şüphe, yerini, akla olan sarsılmaz güvene bırakır (Descartes 1998: 80). Kısaca, üç gerçek kanıtlanmış olur: ben, tanrı ve cisimler âlemi. Ona göre, Tanrı sonsuz, ruh düşünen cevher, cisim ise yer kaplayandır.

Bu yargılardan yola çıkarak Descartes, zihin yetilerinin (duyu organları, akıl ve sezgi) kusurlu olmadığını kabul eder ve şüpheci yaklaşımı aşar. Çünkü zihin yetilerimiz ile artık biz dış dünya ve başka benlerin bilincinden bahsedebiliriz. Buradan anlaşılacağı gibi, Descartes Tanrı’yı kendi zihin içeriğimiz ile dış dünya arasında bir bağ kurmak için bir köprü olarak kullanmıştır ve bu şekilde solipsizmden kurtulmuştur.

Berkeley ve “Esse Est Percipi”

Empirist bir düşünür olan Berkeley’in düşünceleri ise solipsizmle yakından ilişkilidir ve onun birçok iddiası solipsist düşünceleri ortaya koyar. Başlangıçta solipsizm ile empirizm arasında bir ilişkinin nasıl kurulabileceği sorusu aklımıza gelebilir. Çünkü solipsizmde bilgiye temel olabilecek olan şeyler yalnızca zihin içeriklerimizdir, ancak empirizm bilgide sadece duyu deneyimlerini temel alır. Bir empirist olmasına rağmen Berkeley’i empiristlerden ayıran, solipsist anlayışa yakınlaştıran aslında tam da bu noktadır. Berkeley, duyu ve deneyimlerle elde edilen verilerin bilgiye ve varlığa konu olabileceğini savunurken bilgi ve varlığın nihai olarak idelere ve bu ideleri de onu algılayan zihne, “ben”e dayandırır (Hünler 2003: 76).

Duyu ve deney yoluyla elde edilen bilginin idesi zihindedir. Berkeley’ye göre bilgi her ne kadar dış dünyadan elde edilse de bu dış dünyanın bizim ruhumuzdan ve algımızdan bağımsız olduğu anlamına gelmez. Berkeley’in ruh ile asıl kastetmek istediği şey zihin olarak anlaşılabilir. Descartes ontolojik düalizminden kaynaklanan dışsal dünyayı kabul etmesine rağmen Berkeley metafiziksel bir öz olarak maddenin varlığını reddeder. Ancak, masa ve sandalye gibi kendi gözlerimiz ile algıladığımız, ellerimizle dokunduğumuz fiziksel objelerin ise gerçekten var olduğuna inanır. Bunun sebebi açıktır: Berkeley bir şeyin var olmasının nedenini onu algılayana bağlar. Berkeley¹ “Kimsenin olmadığı bir ormanda ağaç ses çıkarır mı?” diye sorar. Onu algılayan bir zihin olmadığı için Berkeley’e göre ağaç var olamaz ve ses çıkarmaz. Berkeley ayrıca sıcaklığı ele alır; “Sıcaklık bizim algımızın dışında var olabilir mi? Bir elimi ısıtıp diğerini de soğutup ılık

---

¹ Bkz. Berkeley 1998, 23. Kısım.

bir suya daldırdığımda, suyu aynı anda hem soğuk hem de sıcak hissedeceğim. Açık bir şekilde, algıladığım su zihnimdeki ideden başka bir şey değildir” (Stoneham 2002). Bu sebepten dolayı, zihinden bağımsız şeylerin var olması mümkün değildir ve Berkeley var olmanın koşulunun algılanmış olmak olduğunu ifade eder.

Berkeley bu açıdan bakıldığında solipsizmi destekleyen bir filozof olarak değerlendirilebilir ancak çoğu kişi Descartes da olduğu gibi Berkeley’in de solipsizm anlayışından teosantrik dünya görüşü ile kurtulduğunu ifade eder. Berkeley’in dediği gibi etrafımızda var olan her şey onu algılayan ve düşünen kişinin zihninin içerisindeki idealardan başka bir şey değildir. Algılanabilir şeylerin zihnimiz dışında bir varlığının olmadığını iddia eder ve bu yüzden ona göre var olmanın koşulu her şeyin bir nevi zihnimize bağlı olmasıdır. Berkeley, idelerin aksine zihnin deneyimlenemeyeceğini ifade eder. Çünkü zihnimize veya “ben”e ilişkin bir algısal deneye sahip değildir. İdelere sahip olan zihin ancak içsel bir sezgi yolu ile idrak edilebilir. Zihnin dolaysız idesine sahip olmamıza rağmen Berkeley² başka bir zihnin (master-mind) varlığına inanmamız için iyi sebeplerimizin olduğunu söyler, çünkü onun varlığı deneyimde bulduğumuz maksatlı düzenliliği açıklamaktadır. Doğa ve dünya ile ilgili sahip olduğumuz bu düzenli ve kurallı deneyimler, bu düzeni sağlayan bir dışsal gücün varlığına inanmamızı sağlar. Berkeley bunu Tanrı olarak adlandırır. Çünkü sonsuz idelerin var olduğunu bilen ve kavrayan bir varlığa yani ruha, bilince veya “ben”e, bu “ben”in de varlığını borçlu olduğu bir yaratıcıya ihtiyacı vardır.

Berkeley’e göre, Tanrı’nın varlığı günlük algı örnekleri bakımından her gün ortaya konulur, çünkü ona göre algısal objeler zihinden bağımsız değildir, ancak bunlar bizim onları algılamamızı aşan süreklilik ve düzen gösterirler. Bu yüzden bunları da algılayabilecek olan zihni kapsayan yüce bir algılayıcıya ihtiyacımız vardır. Sonuç olarak sandalyenin var olması Tanrı’nın zihninden kaynağını alan kendi zihnimin içindeki idelerin (renk, şekil, fiziksel özellikleri gibi) bir araya gelmesi ile oluşmaktadır.³

Berkeley’in görüşlerine baktığımızda solipsizm eleştirisinden kısmen kurtulmuş olduğunu düşünebiliriz, ancak Berkeley bir nevi ilahi solipsizm – Tanrı’nın zihninden başka hiçbir şeyin var olamayacağı - olarak adlandırabileceğimiz bir kategorinin içine düşmüştür. Berkeley’e göre dış dünya da olan her şeyin var olma koşulu nihai olarak bizim Tanrı’nın zihninde bulunmamıza bağlıdır. Berkeley bu şekilde dış dünyada bizim algılayamadığımız şeylerin de algılandığını ve bu sebepten dolayı da var olduğunu

---

² Bkz. Berkeley 1998, 90. Kısım.

³ Bkz. Berkeley 1998, 147. Kısım.

söylemektedir. Berkeley’in düşüncelerini bu açıdan değerlendirdiğimiz zaman solipsizmin asıl argümanı olan yalnızca benim zihnimin var olduğu iddiasının burada kişinin bireysel zihninden tanrısal zihne aktarılmış olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir anlamda bütün zihinlerin varlığı bir nevi solipsist argümanların da savunduğu gibi yalnızca tek bir benin zihni içerisinde varlığını sürdürebilmektedir.

Şu ana kadar yazılanları değerlendirecek olursak Berkeley’in “esse est percip”si ve Descartes’in yöntemsel şüphesi ile ilgili ortaya koymuş olduğu argümanları ve onların “ben” ile ilgili düşünceleri ve ona atfetmiş oldukları değer solipsizm anlayışını büyük oranda şekillendirmiş, bu felsefi anlayışın oluşmasında etkili olmuştur. Solipsist anlayışta dış dünyanın bizim zihnimiz dışında başka türden bir varlığının olduğunu ifade etmek mümkün değildir. Burada var olan tek gerçeklik kendi benimizdir. Zihnimiz dışında var olan hiçbir şey de bilgiye konu olabilecek koşula sahip değildir. Ancak, solipsizmin metafizik ve epistemolojik açıdan savunduğu görüşler birçok açıdan problemlidir. Kendi benimizi ve zihnimizi dünyanın merkezi ve tek algılayıcısı olarak görmek insanın zaman zaman üzerinde düşünebileceği bir sav olsa da sürekliliği ve geçerliliği olan bir görüş değildir. Bu yüzden yazının ilerleyen sayfalarında dış dünyanın ve kendi zihnimizden başka zihinlerin de var olabileceğini çeşitli filozofların iddiaları ışığında temellendirmeye ve bu çerçevede solipsizmin argümanlarını kendi değerlendirmelerimle çürütmeye çalışacağım.

Solipsizme Karşı Öne Sürülen Argümanlar

Solipsizme karşı ortaya konulabilecek en geçerli felsefi akımlardan biri realizmdir. Çünkü realizm solipsizmin savunduğu düşüncelerin aksine gerçekliğin ontolojik olarak kavramsal şemalardan, algılardan ve inançlardan bağımsız olarak var olabileceğini savunan felsefi akımdır. Başka bir ifadeyle, realizm zihinden bağımsız bir nesnel dünyanın mümkün olduğunu ifade eder. Bu anlayışa göre hakikat gerçeklikte karşılığının bulunması ile ilgilidir ve gerçekliğe ilişkin her gözlemimiz bizi hakikate daha da yaklaştıracaktır. Şu bir gerçektir ki nesnel dünya ile ilgili bütün kavramların zihnimizde yansımaları vardır, ancak bu fiziksel objelerin ve onların kavramının yalnızca zihnimizde olduğu anlamına gelmez. Var olan nesnel zihnimizde belirli bir yerinin olduğu doğru bir iddia olmasına karşın bunların yalnızca zihinde olduğunu ifade etmek mantıklı değildir. Öyleyse, epistemolojik realizme göre nesne zihnimizden bağımsız olarak vardır ve onun hakkında elde ettiğimiz bilginin doğruluğu zihin içeriklerimizle ilgili olması ile değil nesnel dünya ile ne kadar ilişkili ve uyumlu olması ile anlaşılır (Cevizci 2010: 35). Bu da realistler tarafından “hakikatin mütakabiliyet teorisi (*correspondence theory of*

truth)” olarak adlandırılır.

Solipsizmin epistemik versiyonları klasik şüpheli argümanların aşırı versiyonları olarak okunabilir. Bu yüzden şüpheli ve solipsist görüşlere karşı çıkan Moore’un düşüncelerinden bahsetmek yazımızı şekillendirmemizde bize yardımcı olacaktır. Dış dünyanın varlığını ve diğer zihinlerinde var olabileceğini savunan Georg Edward Moore, dış dünyanın var olduğunu “Sağ Duyunun Savunulması (*A Defence of Common Sense*)” adlı makalesinde kanıtlamaya çalışır. Düşünür çalışmasında şüpheciliğin, idealizmin ve onların radikal bir uzantısı olan solipsizmin argümanlarını çürütmeye çalışır. Ona göre dış dünyayı reddeden bu felsefi yaklaşımların argümanları, dünyanın bilgisine ilişkin sağduyu iddialarımızdan daha mantıklı ve geçerli değildir (Moore 1940: 273). Moore bu düşüncesine karşı ortaya konulan eleştirileri “Bir Dış Dünyanın Kanıtı (*Proof of an External World*)” adlı makalesinde basit bir örnekle açıklar. Ona göre, doğru olan düşünce algıladığımız her şeyin var olduğudur, ancak bunlar bizim algılarımız dışında da ayrıca varoluşlarını sürdürürler. Moore bu iddiasını şu şekilde örneklendirir; Sağ elini havaya kaldırır ve söyler: “1) İşte bir el.” Sonra sol elini havaya kaldırır ve söyler: “2) İşte bir diğeri.” Sonra sonuca varır: “3) Şu anda karşımda iki tane el var.” (Moore 1940: 274). Sonuç, uzayda yer kaplayan objelerin varlığı ile ilgilidir. O hâlde Moore buradan yola çıkarak üçüncü ifadenin “4) Fiziksel objeler vardır.” önermesini gerektirdiğini ifade eder. Bu yüzden “5) Dış dünya vardır”. Ona göre solipsizmin argümanlarının ortadan kaldırılması görüldüğü üzere basit bir örnekle mümkündür. Burada vurgulanmak istenen Moore’un zihinden bağımsız bir dış dünyanın olamayacağını savunan felsefi düşünceleri hedef almasıdır ve fiziksel objeleri örnek göstermesiyle bu iddiasını destekler.

Solipsizme karşı ortaya konulabilecek bir diğer argüman da Hilary Putnam’ın “brain in a vat” yani “kavanozdaki beyin” olarak adlandırdığı düşünce deneyidir. Bu düşünce deneyi ile Putnam dış dünyanın mümkün olduğunu kanıtlamaya çalışır. Deneyde Putnam, kendimizin kötü bilim adamları tarafından ameliyat edildiği ve bu ameliyat ile birlikte beynimizin alınarak beynin yaşaması için gerekli sıvıların bulunduğu bir fiçiyaya veya kavanoza konulduğunu hayal etmemizi ister. Ayrıca teknolojinin de bu operasyonların yapılabilmesine imkân verecek seviyede olduğunu ifade eder. Kavanozdaki beynin sinir uçları çok gelişmiş bilgisayarlara bağlıdır. Bu bilgisayarlar yanılısma olan her şeyin mükemmel derecede normal olduğunu ve bu yanılısamaların beynin gerçek bir şekilde algılamasına yardım ettiğini söylemektedir. Yani insanlar, objeler, kısaca insanın dış dünyada deneyimleyebileceği her şeyin gerçekten o kişinin deneyimlediğini hissettirecek kapasiteye sahiptirler. Mesela, bilgisayar kavanozun içindeki insanın elini kaldırmaya çalıştığı anda gerekli sinyalleri göndererek gerçekten de o kişinin elini kaldırdığını

görmesini ve hissetmesini sağlamaktadır. Putnam’a göre burada sorulması gereken soru şudur: “Bizim (kendimizin) fiçinin içindeki beyin olmadığını nasıl bilebiliriz? Bu noktada solipsizmin temel problemi olan zihin-dış dünya ilişkisi sorunu da gün yüzüne çıkmaktadır (Putnam 1981: 6).

Hilary Putnam kavanozdaki beyin deneyi ile dış dünyanın ve başka zihinlerin var olduğunu kanıtlamaya çalışır. Ona göre bu deney kendi iddiasını çürüten (self-refuting) bir deneydir (Putnam 1981: 7). Putnam deneyin imkânı ile ilgili düşüncelerini sıralar: Ona göre eğer kavanozun içindeki beyin isek o zaman çok gelişmiş olan bilgisayar veya bilim adamları neden bu deneyi değilleyecek argümanlar üretmemize izin vermektedir diye sormaktadır. Ona göre, bu soruyu sorabilme imkânına sahip olmamız, bir dış dünyanın varlığından bahsedebilmemize olanak sağlar. Bir diğer çıkarım ise kavanozun içindeki beyin olsak bile iletişim kurabileceğimiz, konuşabileceğimiz ve duyabileceğimiz başka insanların da var olduğudur. Putnam burada ya bütün herkesin kavanozun içinde olması gerektiğini ya da kavanozun içindeki beyni dışarıdan kontrol eden başka bilim adamlarının varlığından da bahsedebileceğimizi (hatta bahsetmek zorunda olduğumuzu) ifade eder. O hâlde tek bir “ben”den bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu da solipsizmin ortaya koymuş olduğu görüşlerin felsefi zeminini ortadan kaldırmaktadır.

SONUÇ

Moore ve Putnam’ın söylediklerine baktığımızda solipsizm daha önce de bahsettiğim gibi sürdürülebilirliği olan bir düşünce değildir. Kişinin “tek ben” olduğu düşüncesine zaman zaman kapılması mümkündür ancak bu düşünceden kurtulmak çok da zor değildir. Genel olarak solipsizmin argümanları tek “ben”, “zihin” ve “bilinç” kavramları çerçevesinde toplanmaktadır. Bu düşünceleri paylaşan filozofların veya düşünürlerin argümanları kanımca birçok açıdan problemlidir. Bu noktada konuya ilişkin düşüncelerimi sunarak solipsizmin argümanlarının problemliliği olan kısımlarını göstermeye çalışacağım.

İlk olarak Solipsistlere göre var olan her şey zihnimize aittir ve zihnimiz dışındaki hiçbir şeyin varlığından ve dolayısıyla bilgisinden bahsedemeyiz. Bu noktada şu sorunun sorulması kaçınılmaz olmaktadır: Eğer bizim zihnimiz dışında hiçbir şeyin bilgisinden veya varlığından bahsedemiyorsak o hâlde dünyada ortaya konmuş bütün yapıtların benim zihnim tarafından ortaya konulmuş olması gerekmektedir. Örneğin, Dostoyevski’nin romanlarının ve Einstein’ın izafiyet teorisinin benim zihnim tarafından yaratıldığını düşünmem gerekiyor. Eğer bu yapıtların nesnel varlığından bahsedebiliyorsak nasıl oluyor da bunların hepsi ben tarafından değil de var olmadığını düşündüğüm başka bir zihin tarafından ortaya konulabiliyor?

Diğer bir tartışılmalı nokta ise kanımca solipsizmin en problemlı kısmıdır. Bu da var olmadığını kabul ettiğimiz veya benim zihnim sayesinde varlığını sürdüren başka bir zihne, "tekbenciliğin" var olduğunu kabul ettirmek için uğraşmamızdır. Madem sadece karşımızdakiler biz algıladığımız sürece var iseler o zaman niye onlara var olmadıklarını anlatmak için çalışıyorum? Bana göre, solipsist bir kişinin solipsizmin argümanlarını başkalarına kabul ettirmesi ve onları ikna etmeye çalışması saçmadır ve mantığın çelişmezlik ilkesine ters düşmektedir. Bir benim başka bir bene var olmadığını anlatmaya çalışması solipsizmin problemlı noktasını açık şekilde göstermektedir. Çünkü ben de iletişime geçtiğimiz kişi de yalnızca kendisinin var olduğunu iddia edecektir. Bu da içinden çıkılmaz, kısır bir tartışmaya dönüşür.

Son olarak Berkeley'in "Var olmak algılanmış olmaktır." sözü de tartışmaya açıktır. Berkeley bir şeyin var olmasının şartını onun bir algılayıcısı olmasına bağlar ve bu algılayan kişi de bir zihne, "ben"e sahip olmak zorundadır. Bana göre, Berkeley bu noktada benimiz dışında bir dış dünyanın var olduğunu kabul etmektedir. Çünkü bizim dışımızda dünyayı algılayan birçok canlı vardır. Örneğin, ayçiçekleri güneşi algılar. Berkeley'in ifade ettiklerine göre algılama yetisine sahip olan ayçiçeği bir zihne sahip midir? Sahip ise o zaman bizim algılamamız dışında dünyayı algılayan bir canlı olduğu için "ormanda devrilen bir ağacın sesini" duymasak bile onu algılayan başka canlıların var olması nedeniyle Berkeley'in var olmadığını düşündüğü ağaç aslında vardır. Bu yüzden dışsal bir dünyadan bahsedebilir ve bunun bilgisini elde edebiliriz.

Sonuç olarak solipsizm fikri Antik Çağa kadar geri götürülebilecek bir geçmişe sahip olsa da sağlam temellere dayanmayan bir felsefi anlayıştır. İnsanın yalnızca kendi zihninin var olduğunu iddia etmesi kendi beni açısından ne kadar mümkün olsa da bunun felsefi açıklamaları, solipsizmin savunduğu argümanları değillemektir. Solipsizm, ne metafiziksel ne de epistemolojik açıdan savunulabilir bir felsefi eğilimdir. Bu bağlamda epistemolojik düzlemde bilginin yalnızca içsel gerekçelerle elde edilebileceğini düşünmek nesnel bilgiye ulaşmamıza olanak sağlamaz. Bilginin bizim dışımızda var olan dışsal unsurlara da ihtiyacı vardır. Diğer türlü benliğimin ve kelime dağarcığının nasıl geliştiğine köklü bir yanıt vermem zorlaşır. Bu bağlamda bilginin gerekçesini ve kapsamını doğrudan erişilebilir zihin içerikleri ile kısıtlamak bilginin sağlam ölçütlere dayandırılması hususunda çok da uygun değildir.

KAYNAKÇA

BERKELEY, George (1998). *A Treatise Concerning the Principles of Human Knowledge*, ed. by J. Dancy, New York: Oxford University Press.

- CEVİZCİ, Ahmet (2010). *Bilgi Felsefesi*, İstanbul: Say Yayınları.
- CRAIG, Edward (1998). *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, London: Routledge.
- DESCARTES, Rene (1998). *Discourse on Method and Meditations on First Philosophy*, trans. by Donald A. Cress, Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- HÜNLER, Solmaz Zelyüt (2003). *Dört Adalı*, İstanbul: Paradigma Yayınevi.
- MOORE, George Edward (1940). "Proof of an External World", *Proceedings of the British Academy*, 25: 273-300.
- Online Etymology Dictionaries*, Erişim Tarihi: 18.11.2014
(http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=Solipsism&searchmode=none).
- Oxford Dictionaries*, Erişim Tarihi: 19.11.2014,
(<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/solipsism>).
- PUTNAM, Hilary (1981). *Reason, Truth, and History*, Cambridge: Cambridge University Press.
- STONEHAM, Tom (2002). *Berkeley's World: An Examination of the Three Dialogues*, Oxford: Oxford University Press.
- THORNTON, Stephen (2004). "Solipsism and the Problem of Other Minds", *Internet Encyclopedia of Philosophy*, Erişim Tarihi: 27.10.2014,
(<http://www.iep.utm.edu/solipsis>).
- WEBER, Alfred (1998). *Felsefe Tarihi*, çev. H. V. Eralp, İstanbul: Devlet Basımevi.